

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ

Religionskunskap

Supplement 40

SKOLÖVERSTYRELSEN 1978

Föreliggande supplement ersätter Lgy 70:II, supplement 3- och 4-åriga linjer, s 299–305 samt supplement 2-årig Ek, So och Te linje s 162–167 och gäller för all undervisning i ämnet religionskunskap i gymnasieskolan fr o m läsåret 1978/79.

Pedagogiska biblioteket

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK ✓

14000

000153756

Lgyll

Läroplan för gymnasieskolan

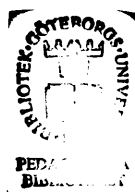
SKOLOVERSTYRELSEN

Liber UtbildningsFörlaget Stockholm

Supplement 40

Fastställt 78-01-17

Dnr S 78:230

Religionskunskap

Liber UtbildningsFörlaget
162 89 VÄLLINGBY

Separata exemplar kan beställas genom
Liber distribution, Läromedelsorder,
162 89 VÄLLINGBY

FÖRORD

Läroplanen för gymnasieskolan (Lgy 70) består av en **allmän del** (del I), som är gemensam för samtliga linjer, samt av **supplement** (del II).

Den allmänna delen (del I) innehåller av Kungl Maj:t fastställda mål och riktlinjer, timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment) i enskilda ämnen samt av SÖ utfärdade allmänna anvisningar för gymnasieskolans verksamhet.

Supplementdelen (del II) återger timplaner och kursplaner (mål och huvudmoment), tillfogar i förekommande fall delmoment och årskursfördelningar samt ger allmänna riktlinjer för undervisningens bedrivande ("Anvisningar och kommentarer") i de olika ämnena.

Föreliggande supplement ersätter Lgy 70:II, supplement 3- och 4-åriga linjer, s 299–305 samt supplement 2-årig Ek, So och Te linje s 162–167 och gäller för all undervisning i ämnet religionskunskap i gymnasieskolan fr o m läsåret 1978/79.

SÖ avser att efterhand revidera och komplettera supplementdelarna med hänsyn till erfarenheterna vid läroplanens tillämpning. SÖ är därför angelägen om att sådana erfarenheter på lämpligt sätt meddelas SÖ.

Stockholm den 17 januari 1978

Skolöverstyrelsen

© 1978 Skolöverstyrelsen och
Liber UtbildningsFörlaget

ISBN 91-40-70043-7 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

LiberTryck Stockholm 1978

GÖTEBORGS
UNIVERSITETSBIBLIOTEK
BIBLIOTEKET I MÖLNDAL

INNEHÅLL

Mål 5

Huvudmoment 5

Anvisningar och kommentarer till mål och huvudmoment 6

Allmänna synpunkter på studiet av ämnet 6

Analys av den moderna människans situation 7

Icke kristna religioner 7

Kristendomen 8

Andra attityder till tillvaron än de religiösa 9

Etiska och moraliska frågor 10

Livsåskådningsdebatten 11

MÅL

Eleven skall genom undervisningen i religionskunskap

skaffa sig kunskap om olika åskådningars innehåll

orientera sig om väsentliga moraliska och religiösa problem särskilt i vår egen tid

öka sin kunskap om kristendomen och viktiga icke kristna religioner samt

med bevarad tolerans mot andras uppfattning uppöva sin förmåga till självständigt ställningstagande i livsåskådningsfrågor.

HUVUDMOMENT

- Analys av den moderna människans situation
- Etiska och moraliska frågor
- Kristendomen
- Livsåskådningsdebatten
- Andra attityder till tillvaron än de religiösa
- Icke kristna religioner

Anvisningar och kommentarer till mål och huvudmoment¹

Allmänna synpunkter på studiet av ämnet

Huvudinnehållet i religionskunskapsämnet i gymnasieskolan utgörs av stoff från de stora världsreligionerna, dvs kristendomen, judendomen, islam, hinduismen och buddhismen. I centrum står ofrånkomliga och ständigt återkommande livsfrågor. Dessa aktualiseras även i andra livstolkningar, exempelvis existentialism, marxism och djuppsykologi. I ämnesstoffet ingår också som en väsentlig del studiet av de stora personligheterna som tillvaratagit de religiösa traditionerna eller på ett avgörande sätt omformulerat problemen när det gäller tro, livsåskådning och livsstil.

Eleven möter ett komplicerat ämnesstoff, till stor del hämtat från gångna tider och andra kulturer än vår egen. För att studiet skall kunna bli meningsfullt, krävs att gångna tiders eller främmande kulturers religiösa uttryck och livstolkningar inte bara reproduceras utan översätts till vår tids språk och konfronteras med föreställningar i vår kultur. Det är därför angeläget att undervisningen får karaktär av samspel mellan å ena sidan ämnesstoffet i traditionell mening och å andra sidan elevens egen livssituation samt förhållandena i dagens kultur och samhälle.

Inriktningen på allmänmänskliga livsfrågor är pedagogiskt angelägen i en situation då flertalet elever endast har tillfällig och ytlig kontakt med religiösa institutioner. Frågor kring begrepp som lidande, död, ansvar, skuld, förlåtelse, förtröstan, kärlek, meningsfullhet och godhet är av en sådan karaktär att få människor undgår att komma i kontakt med dem.

För att på ett naturligt sätt komma fram till frågor av denna typ kan man gå två vägar. Studiet av en konkret religion, t ex kristendomen, kan visa att kärleksmotivet är centralt. Sedan detta klarlagts kan man behandla kärleksuppfattningen i vår kultur och särskilt i ungdomsmiljön. Ett annat sätt är att starta i en livsfråga så som den framträder i nusetuationen, t ex i skönlitterär form eller formulerad av eleverna själva. Därefter kan man belysa hur samma fråga uppfattas och behandlas i en religion eller livsåskådning.

Metodiskt bör undervisningen inriktas på att klarlägga hur livsfrågorna uttryckts i olika tider och hur de gestaltas i nuet. Viktigt är då att knyta an till elevernas livssituation och värderingar. Det kan ske genom att de ideal och livsformer som är utmärkande för ungdomsgenerationen ägnas upp-

märksamhet. Av särskilt intresse är ungdomsgrupper som framträder med alternativ livsåskådningensprofil. I dessa s k subkulturbildningar utvecklas en egen livsstil, ibland mot bakgrund av en religiös helhetstolkning av tillvaron.

Att kunna identifiera och diskutera olika inlägg i idé- och religionsdebatten är en viktig del av studieträningen i ämnet. Den pågående livsåskådningensdebatten i massmedia kan ofta vara lämpliga utgångspunkter för undervisningen.

Det är angeläget att eleven får möta ett stoff, som han uppfattar som meningsfullt, samtidigt som det får bidra till att fördjupa och nyansera elevens egen uppfattning. Anknytningen till nusetuationen får emellertid ej styra studiet på ett sådant sätt att traditionella åskådningar framställs på ett ytligt eller ohistoriskt sätt. Presentationen av det mera historiska och avlägsna stoffet måste vara så fylld, att den tillfredsställer kraven på saktlighet.

Tolkningen av människans grundläggande existensvillkor och den yttersta meningen med mänsklig existens är typiska perspektiv i religioner och livsåskådningar. Undervisningen i religionskunskap bör därför utformas efter dessa perspektiv. Verklighetsbeskrivningar i övriga humanistiskt-sociala ämnen är i långa stycken användbara i religionskunskap och samverkan kan göra framställningen av ett visst arbetsområde konkret och mångsidig. På ett och samma stoff kan ofta läggas en social, politisk, etisk, estetisk eller religiös aspekt. Den religiösa aspekten kan framträda t ex då frågan om den yttersta verkligheten och helhetstolkningen av livet får göra sig gällande. Empiriska data i undervisningen får inte förtränga budskapet i ämnesstoffet. Också i livsåskådningar bör studeras utifrån synpunkten om de erbjuder en existensförståelse som ger utslag i en viss livssyn eller livsstil.

Det är angeläget att studiet inte görs för abstrakt och att möjligheter att konkretisera genom berättande stoff, bilder, musik osv. tillvaratas. Eleverna bör få tillfälle att uppleva religiöst liv i funktion genom studiebesök eller genom att företräda för olika riktningar kan inbjudas till skolan. Urkunder och annan dokumentation från olika samfund och livsåskådningar bör utnyttjas. Medan stoff, problem och metodik kan variera inom rätt vida gränser, skall den pedagogiska inriktningen som angetts ovan alltid eftersträvas.

Ämnet är indelat i sex huvudmoment. Vid undervisningens planering och genomförande skall tillses att samtliga huvudmoment behandlas. Intresse och andra omständigheter kan motivera, att man läser mera av några moment och mindre av andra. Pedagogiska skäl kan tala för integration mellan ett eller flera huvudmoment. Huvud-

¹ Ordningsföljden nedan är en annan än den som återfinns i kursplanen.

momenten kan studeras i annan ordningsföljd än som nedan anges. Det torde dock vara lämpligt att börja med huvudmomentet Analys av den moderna människans situation, eftersom det har till uppgift att ge en helhetspresentation av ämnet. En passande avslutning kan vara huvudmomenten Etiska och moraliska frågor och Livsåskådningsdebatten, eftersom eleverna i dessa studier kan tillämpa de kunskaper och färdigheter de tillägnat sig vid genomgången av övriga huvudmoment.

Den förteckning av stoff och problem som ges nedan är att se som exemplifieringar. Inom huvudmomentens ram kan stoffet variera allt efter undervisningssituationen. Det är viktigt att ta hänsyn till att elever har delvis olika referensramar – och ofta olika intresseinriktningar – beroende på om de följer humanistisk-sociala, ekonomiska eller teknisk-naturvetenskapliga studievägar.

Analys av den moderna människans situation

Huvudmomentet har till uppgift att ge eleverna en helhetspresentation av ämnet. Det specifika för den moderna människans existentiella situation kan belysas utifrån ett idéhistoriskt perspektiv, där det klargörs hur den historiska utvecklingen förts fram till nuets livskänsla och problemläge. En annan utgångspunkt är att diskutera vilka livsfrågor som är framträdande i ungdomsgenerationen.

Den västerländska livsåskådningsproblematiken, sedd i historiskt perspektiv, kan åskådliggöras genom att t ex innebörden i sekulariseringsprocessen diskuteras. Målet bör vara att visa på ett problemområde i nuet och dess historiska förutsättningar. Därmed kan klargöras att nuets livsfrågor i stor utsträckning är variationer på livsåskådningssteman som människan intensivt bearbetat också tidigare. Insikten att problemformuleringarna på livsåskådningsområdena oftast sker med hjälp av tidigare formuleringar kan ge eleven motivation för det kommande historiska stoffet i kursen.

Studiet kan också ta sin utgångspunkt i någon konkret livsfråga, hämtad från elevernas egen värld. Material och analyser från undersökningar av ungdomskulturen kan därvid vara till god hjälp. Biografiskt eller novellistiskt stoff kan också vara en lämplig utgångspunkt för en mera principiell diskussion.

Ännu en möjlighet är att gå mera tematiskt tillväga och utgå från något problem som erfarenhetsmässigt för in i en viktig livsfråga. Människans förhållande till naturen är ett tema som aktualiserar de principiella frågorna kring miljöproblemen och som kan föra fram till frågor om människosyn och samhällssyn samt belysa de religiösa och etiska traditionernas roll. Temat kan också belysa hur existensfrågorna i nutiden uppstår ur människans förhållande till natur, kultur och samhälle. Temat kan bli ett exempel på att en situationsanalys, i detta fall en beskrivning av de olika faktorer som

tillsammans skapar ett visst miljöproblem, kan fördjupas till att bli en existensanalys med tonvikt på frågor om livets grundläggande villkor och yttersta mening.

I samband med diskussioner av detta slag klargörs innebörden av begrepp som livsåskådningsideologi och etik.

En analys av den moderna människans existentiella situation kan på ett naturligt sätt föra över till ett studium av religionen. Frågorna om religionens form och funktion är lämpliga som inledning till det kommande studiet av religionerna. Olika tolkningar av ordet religion refereras och några religionsdefinitioner diskuteras. En religionsfenomenologisk översikt klargör de viktigaste uttrycksformerna för det religiösa livet. Några teorier om hur religion fungerar i en modern människas livsförståelse kan tas upp, gärna kompletterade med vittnesbörd av någon religiös bekännare.

Mötet med ämnet religionskunskap kan hos eleven aktualisera hur man personligen skall ställa sig till problem av existentiell och religiös natur. Hur olika individer reagerat inför mötet med de religiösa frågorna kan belysas med exempel från religionspsykologin. Exempel på hur gudsföreställningar hos barn skiljer sig från en vuxen människas gudsbild kan också ge anledning till reflexioner över dessa problem.

Icke kristna religioner

Huvudmomentet omfattar en religionshistorisk översikt, där väsentliga data och karakteristiska drag i judendomen, islam, hinduismen och buddhismen behandlas. Vid studiet av de religiösa förhållandena i Kina och Japan uppmärksammas också de inhemska traditionerna konfucianism, taoism och shintoism. Till detta huvudmoment hör även behandlingen av någon religion från de skriftlösa kulturerna, t ex afrikansk eller indiansk stamreligion.

På grund av det omfattande och mycket olikartade stoffet bör varje religion först studeras som en storhet för sig. Studiet bör organiseras så, att begrepp och uttrycksformer framstår som en funktionell helhet. För att denna skall framträda och förstås, krävs kännedom om religionens viktigaste grundtankar. Att religionen i många kulturer har en organiserande funktion och gestaltar hela livsförståelsen bör även uppmärksammas. Studiet bör således å ena sidan vara historiskt och låta det olikartade och specifika i varje religions uppkomst och utveckling komma till tals. Å andra sidan är det angeläget att det religionshistoriska studiet inte sönderfaller i disparata element.

Ett tematiskt studium kring centrala begrepp kan vara ett lämpligt sätt att jämföra och sammanfatta det genomgångna. Ett sådant studium kan bygga på en genomgång av exempelvis gudsbild, skapelsetro och verklighetsuppfattning, människouppfattning och frälsningstro i olika religio-

ner. Frågan om religionernas roll i samhällsförändringen skall analyseras.

Eftersom de icke kristna religionerna ofta är bundna till för oss främmande kulturformer, kan det vara svårt att vid ett översiktligt studium uppfatta deras inre liv och funktion. Om man emellertid strävar efter att relatera de skiftande religiösa yttringarna till allmänmänskliga problem och människors existentiella situation, kan studiet bli livsnära och möjligheten till förståelsen större. För att förstå en religion är det väsentligt att se, hur olika religioners svar på dessa frågor har ett inre samband.

Text- och bildanalyser kompletterar och fördjupar studiet av religionerna i historia och nutid. Ett urval centrala texter bör läsas och analyseras. Även texter och illustrationer som belyser nutidsituationen bör behandlas.

Variationerna inom en och samma religion kan vara stora. De berör inte endast religionernas yttersidor utan kan framträda exempelvis som olika frälsningsvägar inom en och samma religion. Vid studiet av de skriftlösa kulturernas religioner är det viktigt att framställningen görs sådan, att skiljaktigheterna framträder klart.

Den stora spännvidden mellan religiöst tänkande och folkreligiositet i många religioner får inte förbises. Den folkliga religionen inom t ex hinduismen eller islam är en annan än den, som representeras av det teologiska ledarskiktet, vilket inte utesluter, att de var för sig kan vara uttrycksformer för allmängiltig religiös problematik.

Invandringen till Sverige har medfört ett ökande inslag av icke kristna religioner. Genom intervjuer och studiebesök kan man lära känna hur dessa religioner ser ut i modern tid och i vilken utsträckning de kan fungera i svensk kultur. I detta sammanhang kan man också uppmärksamma det återuppväckta intresset för österländsk religion, meditation och mystik i västerlandet.

Kristendomen

I huvudmomentet skall eleven inhämta kunskap om kristendomen i olika utformningar, dess betydelse för den enskilde kristnes livsförståelse samt kristna institutioners inverkan på och beroende av samhällsutvecklingen.

Studiet av kristendomen bör göras relativt utförligt med tanke på den kristna trons betydelse för kultur och opinionsbildning. Bibeln är ett grundläggande dokument för förståelsen av såväl kulturutvecklingen som enskilda människors livsstil. Gudstjänstlivet har intagit en central ställning i folklivet och har avsatt kulturprodukter på det konstnärliga och litterära området. Psalmboken och predikosamlingar utgjorde länge den mest lästa folklitteraturen. Genom sin yttre organisation och verksamhet har kyrkor och samfund präglat samhällsstrukturen men också på ett avgörande sätt påverkats av den. I idédebatten utgör de krist-

na argumenten ett betydande inslag. Också för förståelsen av de personer och idériktningar som på olika sätt tagit avstånd från eller skapat alternativ till kristna värderingar är kunskap om kristendomen av väsentlig betydelse.

Det är angeläget att studiet får karaktär av fördjupning utav tidigare undervisning så att eleverna inte får känslan av upprepning. Det är viktigt att påvisa att kristendomen vuxit fram i historien och därför fått olika utformningar i olika delar av världen, men att samtidigt en organisk helhet framträder om man ser till det grundläggande i den kristna tros- och livsåskådningen. Eleven bör på gymnasieskolestadiet i högre grad kunna relatera sina kunskaper till aktuella problem och redovisa argument för och emot kristendomens existensstolning. Den kristna trons egenart klarläggs med utgångspunkt från det radikalt nya som möter i Nya Testamentet i förhållande till judendom och antik religion. Kristendomens framväxt belyses genom studiet av några viktigare epoker. Epokstudiet utformas så att kristendomens bidrag till formuleringen av centrala livsproblem framträder.

För förståelsen av kristendomen är insikt i bibeltolkningens problem samt förmågan att uppfatta grundstrukturen i den kristna tros- och livsåskådningen av avgörande betydelse. Jämte epokstudierna utgör dessa två områden huvudstommen i kristendomsstudiet.

Studiet av kristendomen bör ha anknytning till nutida livsproblem på varje punkt där detta är naturligt. Historiskt perspektiv och principiell belysning uppnås genom textstudier och genom exemplifieringar med betydande gestalter och viktiga skeenden i äldre tider. Forskningsresultat från religionspsykologi och religionssociologi kan ge studiet aktualitetsprägel. Material som speglar kyrkans och samfunds självförståelse eller yttre engagemang utnyttjas. Möjligheter till studiebesök bör tillvaratas.

Epokstudier

Epokstudiet inriktas på att få samspelet mellan den kristna förkunnelsen och en given historisk situation att framträda genom någon åskådlig livsfråga. Genom att studiet samlas kring något för varje epok väsentligt problem, med giltighet även i dag, finner man, att studiet inte behöver uppfattas som enbart historiskt.

Epokstudiet kan innehållsmässigt och metodiskt utformas på olika sätt. Man kan

visa, hur olika skeden i kristendomens historia uppmärksammat olika livsfrågor,

följa en viktig livsfråga genom kristendomens historia,

i anslutning till behandlingen av frågor kring bibeltolkning eller problem i den kristna tros- och livsuppfattningen markera de olika epokenas egenart samt

i vissa klasser koncentrera studiet kring några kristna gestalter från olika epoker.

En lineär genomgång av epokerna måste göras mycket schematisk. Det är dock angeläget att studiet läggs upp så att de olika epokenas egenart inte går förlorad.

Också då studiet av epokerna läggs mera tematiskt, skall de grundläggande livsfrågorna stå i centrum. Man kan t ex följa missionens och eku-
menikens eller kyrkobyggnadernas och kyrko-
musikens historia på ett sådant sätt att det fram-
går vilka livsfrågor som varit drivkraft och givit in-
spiration. Frågan om hur Jesusgestalten tolkats i
olika tider är ännu ett exempel på ett tematiskt
upplagt epokstudium.

Epokstudiet kan också inarbetas i bibelstudiet
eller i studiet av den kristna tros- och livsåskåd-
ningen. Detta förutsätter emellertid en relativt ut-
förlig behandling, som gör det möjligt att visa på
epokenas profil och livsfrågornas betydelse i olika
tider.

Ett studium av kristna gestalter i historien och i
nutiden som fördjupat eller förnyat det kristna
trosengagemanget kan vara en lämplig ut-
gångspunkt i vissa klasser. Biografiskt eller själv-
biografiskt material, där en kallelse eller omvån-
delse beskrivs, kan bidra till förståelsen av de inre
bevekelsegrunderna i ett trosengagemang. Berät-
tande stoff bör åtföljas av analys och diskussion.

Bibelstudium

Bibeltexter ur såväl Gamla som Nya Testamentet
studeras. Tonvikten bör ligga på sådana texter
som traditionellt tillmätts stor vikt inom kristendo-
men. Texter som haft och har stor betydelse för in-
dividens existensstolkning och för synen på det
sociala livet uppmärksammas särskilt.

I centrum för bibelstudiet bör frågan om hur Bi-
beln tolkas i dag stå. Nutida kyrklig förkunnelse
och modern bibelteologi belyses. Ett konkret
exempel på hur olika bibelsyn kan påverka ställ-
ningstagandet i enskilda frågor är debatten om
kvinnliga präster. Nutida kristnas självvittnesbörd
hur biblisk tro kan förenas med en modern världsbild
kan komplettera framställningen. Vid studiet
bör eleverna arbeta direkt med de bibliska texter-
na.

Kristen tros- och livsåskådning

I detta avsnitt studeras kristen troslära och dess
förhållande till återkommande livsproblem. Den
kristna trons egenart har sammanfattats i de eku-
meniska trosbekännelserna som innehållsligt bör
utgöra ryggraden.

Det är viktigt att eleven får möta detta innehåll i
en enkel och lättförståelig språkdräkt. Nutida
sammanställningar av kristen troslära kan vara till
hjälp. Angeläget är främst att sambandet mellan
de grundläggande mänskliga livsfrågorna och de
kristna svaren klargörs.

Den kristna skapelsetron kan ses som ett svar
på frågor som "Vad är en människa?", "Vad är den
yttersta verkligheten?", "Vad är livets mål och me-
ning?", dvs frågor om människosyn och verklig-

hetsuppfattning. Frågorna om synd och skuld ut-
gör bakgrundsfrågor till kristen frälsningstro. Frå-
gan om livets mål och mening kan belysas med
den kristna tron på andens fortsatta verk. Viktigare
än fullständig stoffbehandling är fördjupning, men
studiet av kristendomen bör planeras så att ele-
verna upplever enhet och samband. Stoffurvalet
och innehållsfrågorna bör anpassas till olika stu-
dievägars speciella inriktning. På tekniska och
ekonomiska linjer exempelvis kan kristna analyser
av frågor om teknik, ekonomi och etik och om det
teknologiska samhällets värderingar och ideologi
ge studiet en inriktning, som ökar motivationen.
Religionspsykologi, religionssociologi och reli-
gionspedagogik kan bidra till att förstärka aktuali-
tetsprägel, fördjupa förståelsen av stoffet och
föra in laborativa moment i undervisningen.

Andra attityder till tillvaron än de religiösa

I detta huvudmoment behandlas sådana attityder
till tillvaron, som uppstått under uppgörelse med
en religiös livstolkning. Livsåskådningsinslaget i
politiska ideologier och utopier uppmärksammas
här i den mån det kan förstås som religionsalter-
nativ, likaså psykoanalysens livssyn. Också mera
oartikulerade inslag i vår kultur, som fått karaktär
av mönster till en livshållning eller livsåskådning,
kan behandlas, t ex kärleksuppfattningar och
människoideal i populärlitteratur, film eller övriga
massmedia. Innehållsanalys av populärlitteratur
eller andra massmediaprodukter med tonvikt på
idolframställningen och idéinnehållet kan påvisa
den attitydbildande funktionen hos masskultur-
produkter av detta slag. Synen på människan är en
lämplig utgångspunkt för att klarlägga det karak-
teristiska för en humanistisk, naturalistisk och
rationalistisk livssyn. Humanismen presenteras
dels i en kristen variant, dels som profanhuma-
nism. Det för människan grundläggande, att vara
en naturvarelse, men samtidigt historisk och kul-
turskapande, kan vara lämplig utgångspunkt för
en diskussion om humanismen. Synen på männi-
skan som rationell varelse har livsåskådningsmäs-
siga konsekvenser och bör därför behandlas i de-
ta sammanhang.

Existentialismen introduceras mot bakgrund av
att den moderna människans livskänsla ofta be-
skrivs som präglad av osäkerhet och ångest.
Gentemot Kierkegaards kristna existentialism
ställs Sartres ateistiska.

Grundproblemet i existentialismen framställs
lämpligen utifrån begreppen essens och existens.
Studiet kan också bedrivas i form av ett tema-
studium kring begreppen frihet, ansvar och ångest.

Vid studiet av marxismen bör tonvikten läggas
på de element som berör människouppfattning
och verklighetsuppfattning, dvs marxismen som
livsåskådning, Marx' religionskritik samt möj-

ligheten till dialog mellan kristendom och marxism. Utopiska inslag i form av "det klasslösa samhället" och ambitionen att skapa en "ny mänsklig" i det kommunistiska samhället diskuteras.

Vid behandlingen av centrala begrepp inom marxismen – t ex frihet, nödvändighet, främlingskap, självförverkligande, historiens mål och mening – görs lämpligen jämförelser med liknande begrepp i andra livsåskådningar. Naturliga jämförelsepunkter är exempelvis uppfattningen av frihet, individens rätt och toleransen i den liberala traditionen.

Freuds och djuppsykologins företrädare presenteras i den mån de är intressanta som attitydskapande i förhållande till religion, livsåskådning och etik. Olika uppfattningar i de psykoanalytiska skolorna om vad som är drivkraften i det mänskliga medvetandet och beteendet refereras. Djuppsykologins funktion som terapi påvisas. Skillnaden mellan Freud och Jung i förhållande till religionen diskuteras.

De attityder och åskådningar som behandlas i detta huvudmoment framträder ofta i nuet kombinerade med varandra. Vid studiet av detta moment bör de dock behandlas i sin ursprungliga form för att bilda bakgrund till studiet av huvudmomentet livsåskådningsdebatten.

Etiska och moraliska frågor

Huvudmomentet syftar till att eleven skall öka sin insikt i och förståelse för de moraliska frågornas betydelse i den enskildes och i samhällets liv. Målet är att eleven skall förvärva en grund för ställningstaganden i moraliska och sociala etiska frågor. Tonvikten skall därför läggas vid de etiska problem som möter i den enskildes vardag och i samhällsdebatten. De etiska principfrågorna utgör en nödvändig bakgrund. Kännedom om tros- och livsåskådningars sätt att formulera och lösa etiska problem är också en förutsättning för en allsidig behandling av de etiska problemen. Momentet innehåller två huvuddelar: Etiska principfrågor och moraliska tillämpningsfrågor.

Etiska principfrågor

Bland de etiska principfrågorna uppmärksammas främst följande:

Innebörden av begreppet etik. Frågan om etiska utsagors kännetecken och egenart belyses. Sambandet mellan moraliska engagemang och tros- och livsåskådningar påvisas.

Några vanliga etiska resonemangsmodeller. Något om sinnelagsetik, regeletik och konsekvensetik.

Förhållandet mellan etik och religion. Religionen som moralgrundande, moralförstärkande respektive moralbefriande faktor.

Förhållandet mellan individetik och sociala etik. Konflikter som kan uppstå mellan personliga värderingar å ena sidan och samhällets och grupper krav å andra sidan berörs. Etikens funktion i samhällsliv, arbete och kulturliv uppmärksammas.

Spänningen mellan etiska ideal och idealens förverkligande. Skuldoplevelser och vägar till befrielse från skuld. Samvetets funktion och andra tolkningar av ansvarsbegreppet kan användas som exempel.

Urvalet av principfrågor och uppläggnings av den principiella delen av etikstudiet avgörs i hög grad av om gruppen tidigare studerat filosofi eller ej. Under alla omständigheter bör etiska principfrågor alltid belysas med sådana enkla och påtagliga exempel som engagerar eleverna och stimulerar till egna iakttagelser av problem och argument samt till egna ställningstaganden.

Moraliska tillämpningsområden

Tonvikten i religionskunskapens etikavsnitt bör ligga på de innehållsetiska frågorna. Urvalet av tillämpningsområden bör betingas av aktuell samhällsdebatt och individuell intresseinriktning hos elevgrupp och lärare. En komplettering och en fördjupning eftersträvas.

De innehållsetiska frågor som behandlas bör belysas utifrån olika religioner och livsuppfattningar. En metodisk variant är att välja några väsentliga etiska problemområden, t ex våld eller rättvisa/rättfärdighet, och göra ett temastudium kring dessa. Under studiets gång kan så visas vilka bidrag olika religioner, livsåskådningar eller ideologier gett för uppfattningen och lösningen av problemen.

Här följer några exempel på angelägna tillämpningsområden bland vilka urval kan göras.

Under barndomen och skoltiden grundläggs den enskildes inställning till en mängd individual-etiska frågor. Frågorna om jagideal och misslyckande att nå idealen, ångestupplevelse och vägar till befrielse från skuld hör till denna grupp av frågor. Frågorna om straff och möjligheter till nystart för den som inte lyckats med den sociala anpassningen tas upp antingen i anslutning till behandlingen av vårdandets och den snabba samhällsutvecklingens etik. Ensamhet och gemenskap, konkurrens och samverkan, trygghet och otrygghet bör uppmärksammas. De övergripande frågorna om individens värde och livsmål hör också hit.

sexualfrågor och i det sammanhanget också behandla hemmets etik. Exempel på frågor som kan belysas är olika samlevnadsformer, synen på sexualitet i äldre tid och i våra dagar, familjeinstitutionen, skäl för och emot tidiga äktenskap och andra samlevnadsformer, vigselns innebörd och äktenskapslagstiftningens syfte, skilsmässans problem samt det celibatära livet och upplevelsen av kallelse till ordensliv och liknande samlevnadsformer. Frågorna om adoption, relationen mellan

hem och barnstugor, skolor och andra normkällor kan med fördel behandlas. De sexuellt avvikandes problem uppmärksammas.

I en pluralistisk kultursituation är det särskilt angeläget att visa lyhördhet för minoritetsuppfattningar och kritiska inlägg gentemot etablerade värderingar. Det är dock väsentligt att det avvikande och kritiska inte får tilldra sig intresset så att de värden kring vilka påtaglig gemenskap råder kommer i bakgrunden.

Arbetslivets etik behandlas ur såväl sociala etiska som individaletiska synpunkter. Avsnittet om samverkan på arbetsplatsen anknys till skolan som en arbetsplats. Exempel på alltid aktuella problemområden är frågorna om konkurrens, företagsdemokrati, medbestämmande, lojalitet mot olika funktionärer och bestämmelser som antagits i demokratisk ordning, olika vägar att nå vidsyn och personlig mognad i samspelet mellan samarbetande människor. En analys av rättvisebegreppet kan föra över till områdets sociala aspekter. Könrollsproblematiken i arbetslivet behandlas. Frågan om de etiska komplikationer som den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen medför behandlas i detta sammanhang eller under den vidare ram som samhällsutvecklingen i stort utgör.

Under avsnittet den enskilde och samhället kan de krav staten ställer och de förmåner den ger tas upp. De problem som det legaliserade tvånget och våldet för ordningens skull medför kan beröras, liksom frågan om värnplikt och alternativa försvarsvägar.

Omvårdnadens etik behandlas med bakomliggande människoupfattningar liksom medicinsk etik med de särskilda problem som de ökade tekniska resurserna och avpersonaliseringen medför. Etiska frågor kring livets början, t ex preventivmedels- och abortfrågorna, och kring livets slut, t ex transplantationsproblemet, eutanasi-frågan och dödsbegreppet har fått allt större aktualitet, likaså motorismen och de frågor som hör ihop med trafikdöden. De problem som aktualiseras vid dödsförberedelse, död och sorg har också etisk och livsåskådningsmässig relevans. Problem kring alkohol, narkotika och tobak är andra exempel på frågor som kan behandlas i detta sammanhang.

Frågorna om miljöförstörelsen och styrning av den teknisk-ekonomiska utvecklingen har etisk relevans. Relationen mellan aktuella ekonomisk-tekniska prioriteringar och bakomliggande livsuppfattningar illustrerar detta. Tros- och livsåskådningars roll som drivkrafter när framtidsmål och utvecklingslinjer formas kan t ex belysas av debatten om människovärde och rättvisa, men också av den lutherska kallelseläran och teorin om den reformerta etikens betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Anknysning kan göras till framtidsforskningens problematik. Massmedias roll och därmed sammanhängande moraliska frågor uppmärksammas också.

Internationella frågor som lämpligen behandlas är segregation, krig och krigshot samt förhållandet

mellan rika och fattiga länder. Nutidens segregationsproblem bör sättas in i ett större sammanhang, så att även motsättningar beroende av historiska och sociala förhållanden, språk, ras och religion belyses. Pacifismens problematik och vad som kan göras för att förebygga krig bör diskuteras. I samband härmed berörs frågorna om våld och icke-våld, polarisation och integration, internationell rätt och fredsforskning. Vid behandling av rika och fattiga länder kan man bl a ta upp frågan om internationell handel, multinationella företag, lyxproduktion kontra svält och knapphet, överbefolkning och barnbegränsning samt det internationella hjälparbetet i frivillig och statlig form och dettas motivering.

Om samtliga dessa innehållsetiska frågor gäller att ett urval av problem måste göras och att urvalet i möjligaste mån skall vara beroende av studievägarnas och de enskilda elevernas speciella inriktning och att samarbete skall äga rum med närliggande ämnen som samhällskunskap, historia, socialkunskap, arbetslivsorientering, vårdkunskap samt filosofi och psykologi. Med linjer som inte läser religionskunskap bör samverkan i form av koncentrationsdagar och gemensamma studiebesök eftersträvas.

Livsåskådningsdebatten

Huvudmomentet syftar till att ge ökad färdighet att förstå och kritiskt behandla ett antal tros- och livsåskådningsproblem som är återkommande inslag i debatten.

Studiet utformas så att sammanhanget mellan de principiella problem som framträtt vid studiet av tidigare moment och frågor i den pågående idédebatten framträder klart. Detta kommer att medföra stora variationer i uppläggningsmomentet.

Vid uppläggningsmomentet av undervisningen beaktas att detta huvudmoment i första hand är ett färdighetsmoment, där förmågan att identifiera livsåskådningsproblem, sätta in dem i de historiskt givna idétraditionerna, jämföra och ta ställning skall tränas och stimuleras. Avsikten med momentet är inte främst att tillföra undervisningen nytt stoff utan att ge färdigheter som kan tillämpas på de ständigt återkommande livsfrågorna. Det bör därvid särskilt uppmärksammas att livsproblemen i den aktuella idédebatten ofta formuleras i nya termer.

De färdigheter som eleven bör vidareutveckla i detta avsnitt är

förmåga att identifiera livsåskådningsproblem

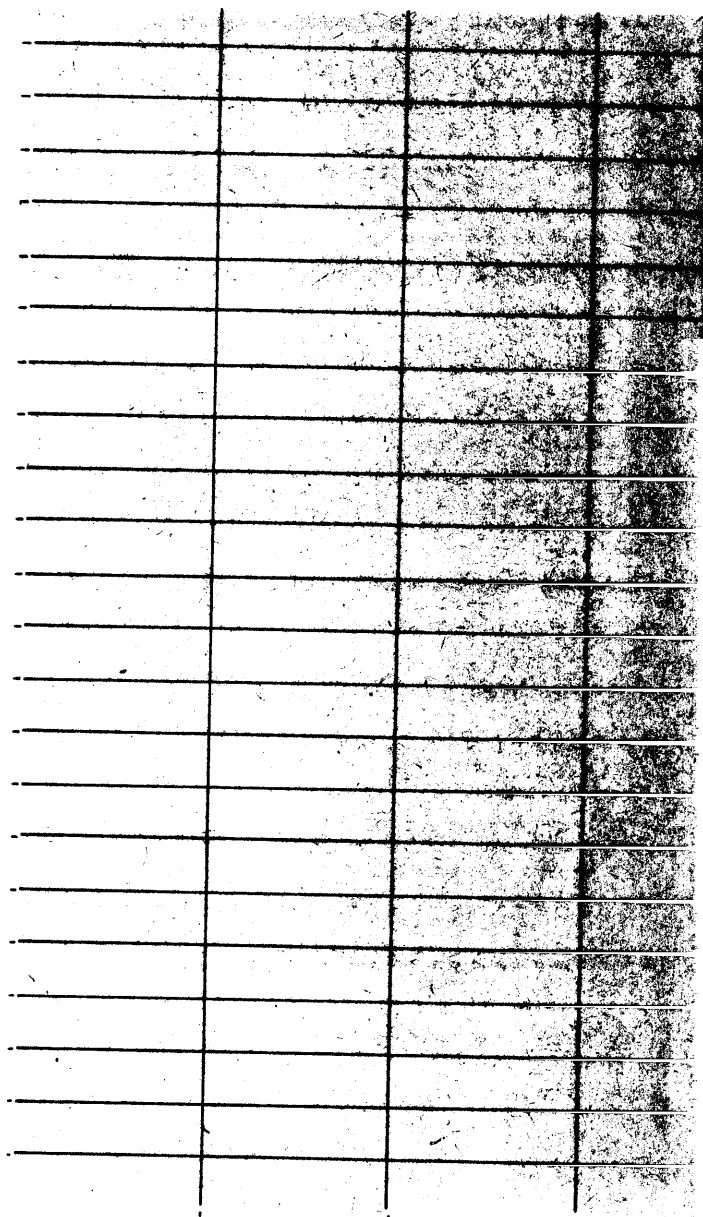
förmåga att jämföra och överblicka svar på ett och samma trosproblem genom tiderna och i nuet

förmåga att avgöra på vilka punkter olika tros- och livshållningar presenterar skilda och oförenliga eller svårförenliga svar på en och samma fråga

förmåga att se likheter och gemensamma linjer i olika tros- och livsåskådningar, varvid eleven särskilt bör träna sig i att se att de återkommande livsproblemen ofta formuleras på nytt sätt.

De tillämpningsövningar som här avses förutsätts i mindre skala ha förekommit under hela det tidigare studiet. Detta avslutande moment bjuder möjligheter att mera påtagligt se sambandet mellan de olika huvudmomenten. Här kan också bättre än tidigare sambandet mellan tros- och livsåskådningar å ena sidan och etik och praktiskt moraliskt handlande å andra sidan belysas. Det avslutande momentet hör således ihop med samtliga andra huvudmoment.

Det avslutande studiet får inte anta en alltför teoretisk och intellektualistisk prägel. En återkoppling till det inledande momentets fråga om den moderna människans och elevens egen situation är naturlig.

GÖTEBORGS
UNIVERSITETSBIKLIOTEK
BIBLIOTEKET I MÖLNDAL

Eab

Ex. nr:

2

SKLÖVERSTYRELSEN
Läroplan för gymnasieskolan

Supplement 40
Religionskunskap

Bij 2322

Läroplan för gymnasieskolan

Lgy⁷⁰

Supplement 40

 Liber
UtbildningsFörlaget

ISBN 91-40